

Lze vést válku bez válečníků? Důsledky robotizace v malých válkách

TOMÁŠ KUČERA

Is it Possible to Wage a War without Warriors? The Effects of Robotisation in Small Wars

Abstract: At present, Western armies seem to be engaged only in small wars, e. g. the war in Afghanistan and Iraq, and this trend is likely to continue in the near future. From a historical view only a few small wars, with respect to military superiority, have been won by great powers and, on the contrary, the small wars in Vietnam and Afghanistan represented the bitterest defeats that the two Cold War superpowers experienced. Revolution in Military Affairs (RMA) is supposed to make a change in this uncomfortable trend. However, the role of the RMA in small wars is very ambiguous. On the one hand, the RMA could solve the value dilemmas the postmodern western societies are bound with. It saves the lives of soldiers, and hence it prevents people from turning their attention to the particular war, and, secondly, it prevents the soldiers from being conscious of killing, and therefore the soldiers are not so alienated from their society. On the other hand, modern technologies alienate soldiers from the war and from their enemy. They prevents them from understanding and respecting the enemy and therefore the RMA makes a way to peace by either victory or agreement difficult.

Key words: Revolution in Military Affairs (RMA), small wars, Warrior, will to fight, de-heroisation, alienation from war.

„Můžeme vystřelit třetinu obyvatel vesnice za 45 minut... budou zabiti čtyřmi nebo pěti stroji, které jim ani nenabídnou skutečný cíl, *skutečnou možnost stát se slavnými válečníky*.“ (Coker, 2008, s. 147.) Christopher Coker takto citoval jednoho z britských pilotů, kteří krátce po první světové válce byli nasazeni proti afghánským bojovníkům nebo vzbouřencům v Mezopotámii. Piloti, kteří během první světové války mohli asi jako jediná pocítovat rytířský étos z čistého a férového boje mezi sobě rovnými soupeři, byli krátce po válce povoláni, aby se účastnili bojů s „primitivními“ válečníky, kteří se proti leteckým útokům nemohli nijak bránit. Napadeným domorodcům tím byla upřena skutečná možnost, aby se stali slavnými válečníky, a právě tak málo slávy čekalo piloty za bombardování neozbrojených civilistů. „*Žádný zájem o rytířství krátce po skončení první světové války tu však již nebyl*“ (Coker, 2008, s. 147).

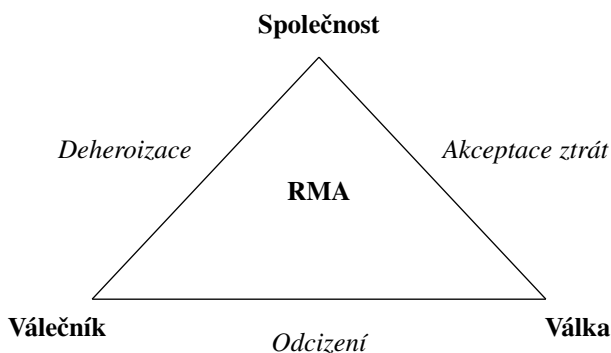
Nejen britští piloti působí v Afghánistánu a v Iráku i dnes. *Malé války* v Afghánistánu a v Iráku jsou v současnosti hlavním působištěm vojáků západních států. Působení v malých válkách, v nichž se střetávají pravidelné armády s nepravidelnými gerilovými skupinami, není však pro armády velmocí ničím novým.¹ Porážky, které obě studenoválečné supervelmoci nejvíce poznamenaly, byly právě ty v malých válkách ve Vietnamu a v Afghánistánu. Co se tedy změnilo, abychom mohli věřit, že současná válka v Afghánistánu nebude pro zahraniční síly znamenat porážku? Současná revoluce ve vojenských záleži-

tostech (*Revolution in military affairs – RMA*) by mohla být tím fenoménem, který otevře cestu k úspěchu v malých válkách. V dějinách proběhla již řada revolucí ve vojenství. Takováto revoluce představuje zásadní změnu v charakteru války, jež je obvykle způsobena technologickými inovacemi. Zřídka však znamená pouze technologickou změnu. Zpravidla ji nelze oddělit také od společenského kontextu. Transformace válčení podle současné RMA, v níž je stále více využívána robotizace, tak může ve svém efektu trochu připomínat první nasazení letectva v Afghánistánu a v Mezopotámii.

Cílem této konzultace je aplikovat koncepty *vůle k boji a ochoty akceptovat ztráty, odcizení a deheroizace* na roli RMA v těch malých válkách, jichž se účastní západní postmoderní společnosti. Článek by měl zhodnotit, zda tato revoluce, kterou ženou vpřed technologické inovace, je tou pravou cestou k úspěchu v Afghánistánu a v případných dalších malých válkách. Tento článek se nesnaží o systematickou analýzu jasně vymezeného empirického případu, představuje pouze konceptuální rámec, který je ilustrován několika empirickými příklady.

Ambicí tohoto článku není také hodnotit taktickou účinnost nových zbraní, operační úspěchy a neúspěchy jednotek v poli a podobně. Pozornost by měla být věnována vzájemným vztahům tří subjektů – válečník, společnost a válka –, s nimiž je rozvoj moderních technologií provázán a mezi nimiž lze sledovat procesy deheroizace, akceptace ztrát a odcizení. Vojenskotechnologická převaha, kterou západní společnosti disponují, minimalizuje riziko konvenční války. Důsledkem toho však je, že se západní armády budou stále častěji angažovat v malých válkách. V nich bývá materiální převaha intervenanta redukována převahou vůle domorodé gerily. Úsilí gerilových bojovníků podkopat ochotu velmoci pokračovat ve válce dosud poměrně často dovedlo interventy k porážce, a tak ve snaze nepokračovat v tomto trendu rozvíjejí západní společnosti nové vojenské technologie. Rozvoj vojenských technologií v rámci RMA je tak snahou o co nejvyšší efektivitu v boji s protivníkem. Na této linii však obvykle teoretické přemýšlení o RMA končí.

Struktura argumentace

Tento článek se více zaměří na vztahy mezi společností, válečníkem a válkou. Ve vztahu západních postmoderních společností k válečníkům je patrný proces deheroizace neboli ztráty válečnického étosu, zvláštního hodnotového rámce, který dokáže motivovat vojáky k vyšší angažovanosti, než jaký je vyžadován pouhou zaměstnaneckou smlouvou. Válečnický étos, jemuž se vojáci kdysi mohli těšit, se ze západních společností vytratil. Rozvoj moderních vojenských technologií brání však tomu, aby tato ztráta étosu citelně poznamenala západní vojenské schopnosti. Ze vztahu společnosti k válce a společnosti k válečníku je patrné, že současná RMA odpovídá potřebám postmoderních společností s jejich současným hodnotovým žebříčkem. Moderní vojenské technologie redukovují ztráty, jež postmoderní společnosti nejsou ochotny snášet, a odnímají potřebu hrdinského jed-

nání vojáků. Na vztah individuálního válečníka k válce je však vliv RMA kritický. Tento vztah lze charakterizovat konceptem odcizení. Přijmeme-li, že válka je především interakcí mezi protivníky, již se lidé účastní do té míry, do jaké dávají v sázku své vlastní životy, pak lze chápat odcizování válce samotné a především protivníkovi jako jev, který provází současnou revoluci ve vojenských záležitostech.

Tento článek by tedy měl reflektovat ambivalentní vliv RMA na vojenské schopnosti západních postmoderních společností v malých válkách. Za prvé, malé války bývají především soubojem vůlí, a tak by RMA mohla být schopna vyřešit hodnotová dilemata, která právě v souboji vůlí ztěžují postmoderním společnostem postavení. Druhým aspektem, který však působí proti úspěchu v malých válkách, je odcizení válečníka válce i nepříteli, jež vedení války podle RMA způsobuje. Role RMA v malých válkách je proto rozporuplná a zůstává otázkou, který aspekt nakonec převáží.

Tato konzultace je strukturována do dvou hlavních částí. Po úvodu a představení autorů, jejichž myšlenky jsou hlavní inspirací argumentace tohoto článku, následuje část popisující zkoumanou problematiku – RMA a malé války – a zvláště v případě RMA ukazuje na způsob, jakým bude tento článek k této problematice přistupovat. Pozornost nebude věnována ani tolik konkrétním technologickým změnám, ale zdůraznění provázanosti technologických inovací se sociálními a hodnotovými změnami, jež jsou zvláště patrné v historické perspektivě. Druhá část se již bude zabývat samotnými koncepty, které jsou představeny v trojúhelníkovém schématu – neschopností postmoderních společností přijmout ztráty svých vojáků, deheroizací západního vojenství a odcizením válce a nepříteli, které současná RMA přináší. Tato část je ještě doplněna o kapitolu věnující se zapojení domorodých sil, které nejsou ovlivněny RMA, do protipovstalecké kampaně.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA: CLAUSEWITZ, VAN CREVELD A COKER

Myšlenky a argumenty, na nichž je vystaven tento článek, se do značné míry opírají o tři autory: Carla von Clausewitze, Martina van Crevelda a Christophera Cokera. Carl von Clausewitz byl pruský generál a válečný teoretik, žijící mezi lety 1780 a 1831. Nesmazatelné místo v dějinách mu přineslo jeho nedokončené teoretické dílo *O válce* (Clausewitz, 1959), které zveřejnila až po Clausewitzově smrti jeho manželka. Ačkoli se ve veřejném povědomí udržuje z celého Clausewitzova díla pouze myšlenka, že válka je pokračováním politiky jinými prostředky, *O válce* je dílem, jež se snaží teoreticky uchopit válku ve své celistvosti, díky čemuž je Clausewitz pravděpodobně nejcitovanějším autorem na vojenských školách po celém světě. Tento článek se proto nebude zabývat ani tolik onou instrumentalitou války neboli vnímáním války jako prostředku k politickému účelu, ale využije spíše těch Clausewitzových myšlenek, v nichž se zabývá možnostmi teorie a plánování ve válce. Může to znít jako paradox, ale Clausewitzova teorie války je mimo jiné výraznou kritikou teoretického myšlení ve válce, o což se v Clausewitzově době snažili například maršál von Bülow a Henri de Jomini.

O moderní reinterpretaci Clausewitzovy teorie se ve své knize *The Transformation of War* (van Creveld, 1991) pokusil Martin van Creveld, vojenský historik, působící na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Ten vnímá platnost Clausewitzovy instrumentalistické teorie války jako historicky omezené vznikem moderních států z jedné strany a rozšířením jaderných zbraní z druhé strany. Na počátku devadesátých let minulého století tak předznamenává éru konfliktů nízké intenzity, v nichž se kterýkoli jednotlivec či skupina mohou stát účastníky či oběťmi konfliktu, jež není veden v politickém zájmu, čímž zcela neguje institucionalizované válčení popisované Clausewitzem. Oproti Clausewitzovi se také vymezuje v tom, že účasti ve válce přikládá svou kulturně-sociální roli, především jako manifestaci mužství, o čemž je možné se dočíst i v jeho dalších knihách *The Culture of War* (van Creveld, 2008) a *Men, Women and War* (van Creveld, 2001).

Jako kulturně-sociální fenomén studuje válečnictví i Christopher Coker, profesor mezinárodních vztahů na London School of Economics. Ve svých dílech *Waging war without*

warriors? (Coker, 2002), *Is there a western way of warfare?* (Coker, 2004), *The warrior ethos* (Coker, 2007) a *Ethics and war in the 21st century* (Coker, 2008) popisuje postmoderní západní, v první řadě americké, vedení války jako racionální cestu k co nejvyšší vojenské efektivitě, přičemž tato cesta nedává větší prostor vojenským hodnotám a válečnickému étosu, které byly v minulosti od vojenského řemesla neodmyslitelné. Zároveň si Coker klade otázku, jakým způsobem se západní racionalizované a instrumentalizované válečnictví může potýkat se zcela odlišnými válečnickými kulturami v jiných částech světa.

ZÁKLADNÍ POJMY: REVOLUCE VE VOJENSKÝCH ZÁLEŽITOSTECH A MALÉ VÁLKY

Vztah společnosti, technologie a vojenství – historický vývoj

Podoba vojenství vždy souvisela se společenskými podmínkami, a proto by bylo nedostatečné sledovat při studiu RMA pouze technologické inovace. Současná RMA není první revolucí ve vojenských záležitostech v historii. Vojenské technologie se proměňují po celé dějiny, přesto – jak upozorňuje Eliot Cohen (*Cohen, 2007, s. 146*) – ne každá technologická změna znamená také zásadní změnu v charakteru války. Většina inovací ve výzbroji pouze kvantitativně zlepšila efektivitu zbraní prodloužením dostřelu, zvýšením rychlosti či zesílením ochrany. V některých případech se však takovéto kvantitativní změny stávají v podstatě kvalitativními tím, že jejich efekt působí dále než jen v prostém užití těchto zbraní.

Bjørn Møller (*Møller, 2002*) vytvořil seznam šesti novodobých revolucí ve vojenství. Jeho seznam začíná pozdněstředověkou revolucí, v níž disciplinované a placené vojsko, využívající dlouhých luků a střelných zbraní, ukončuje éru rytířství, a končí revolucí způsobenou sestrojením jaderných zbraní. Podobně Jeffrey R. Cooper (*Cooper, 1994*) vyjmenovává čtyři ponapoleonské revoluce, které té současné předcházely. První ponapoleonská revoluce byla podle jeho názoru způsobena budováním železnice a telegrafu a projevila se v americké občanské válce a ve francouzsko-pruské válce. Revoluce spojená s první světovou válkou se vyznačovala masovou průmyslovou produkcí. Revoluce předcházející druhou světovou válkou vycházela z rozvoje letectví a radiové komunikace a stejně jako u Møllera seznam uzavírá nukleární revoluce.

Přestože většina minulých revolucí ve vojenských záležitostech byla více či méně spojena s rozvojem nových vojenských technologií, zřídka kdy byla postavena jen na tom. Jak tvrdí Møller (*Møller, 2002, s. 27*), přinejmenším stejně důležitý byl rozvoj jiných společenských oblastí, jako je měnící se role státu či ekonomické a sociologické faktory. Jedinou revolucí, v níž technologie hrály rozhodující úlohu, byla podle Møllera nukleární revoluce. Podobně i Gary Chapman (*Chapman, 2003*) upozorňuje na to, že rozvoj ve vojenských technologiích nelze oddělovat od technologické a ekonomické základny státu, který se o onen vojenskotechnologický pokrok snaží. Velké stálé armády závisely na přebytečných zemědělské produkce, obrovská napoleonská armáda závisela na určitém druhu logistického komplexu a americká občanská válka a první i druhá světová válka byly podle Chapmana válkami těžkého průmyslu.

Tak jako je pro podobu vojenství a války důležitý ekonomický a technologický pokrok, nemělo by se zapomínat ani na propojení s hodnotovým řádem společnosti, k níž válečníci patří. Více než ilustrativní je v tomto případě Japonsko. Tamní společnost bývala striktně rozdělena do tříd, z nichž zbraně směli používat pouze příslušníci válečnické třídy – samurajové. Ti se navíc řídili samurajským kodexem Bušidó, který více než zřetelně říkal, co je pro samuraje vhodné a co nikoli, včetně způsobu boje. V 16. století se však Japonci seznámili s portugalskými arkebuzami a děly a okamžitě pochopili jejich význam. V tomto velmi konfliktním období se střelné zbraně staly běžnou součástí vedení války a přispěly i k expanzi na Korejský poloostrov. V 17. století se ale Japonsko opět izoluje od okolního světa a zastavuje veškeré technologické, společenské i politické změny. Školy

zaměřené na výuku vojenského umění se nadále zabývaly především středověkými bojovými disciplínami a dělostřelečtví zůstávalo stranou. V období míru již nebylo zapotřebí silné armády a bojová umění sloužila především k formování morálního profilu samuraje (Reischauer – Craig, 2000). Japonská společnost pak až do druhé poloviny 19. století odmítala jakékoli změny neslučitelné s kodexem Bušidó. Až s revolucí Meidži, která otevřela Japonsko světu, přestalo být Bušidó vykládáno dogmaticky. Uvolněný hodnotový řád umožnil to, aby do vojenské služby byly povolány i nižší třídy společnosti a aby se japonská vojenská moc mohla prudce technologicky proměnit. Za několik málo desítek let se tak z izolovaného ostrova, na němž se válečnické umění provozovalo přesně podle tisícileté tradice, stala asijská velmoc, opírající se o moderně vybavenou armádu, námořnictvo a letectvo.

Ani v evropských dějinách nelze však oddělovat charakter vojenství od hodnotového řádu společnosti. Uplatnění falangy v klasickém Řecku bylo revolucí, která souvisela se změnami společenskými a nikoli technickými – s přechodem od aristokratické společnosti v homérském období, v němž válečnický individualismus lze ilustrovat na souboji Achilla a Hektora, k polis klasického období, v němž převažovaly kolektivistické hodnoty. Kolektivismus klasického období se tak projevil například v Aristotelově *Politice*, kde je člověk popsán jako *politikon zóon*, jehož údělem i cílem je život v obci, neboť jen v obci může rozvinout svou přirozenost k dokonalosti. Je-li pro člověka přirozeností žít v obci, „bude k obci v témž poměru, v jakém jsou jiné části k celku“ (Aristoteles, 1998, Pol. I,2, 1253 a 27–28). Aristoteles toto tvrzení ilustruje porovnáním k tělu, kde každá jeho část je tím, čím je pouze ve svazku s celým tělem. Bez celku není jeho částí umožněna existence. Tělo bez ruky si jako životaschopné představit dokážeme, tedy celek se bez částí dokáže obejít, do té míry, že je schopen plnit svou funkci, avšak ruka bez těla zůstává rukou již jen podle jména. Právě tak i jednotlivý bojovník (*hoplita*) mohl jako bojovník existovat pouze jako součást celku – *falangy*. Hoplité usilovali především o zachování soudržnosti falangy, a tak se jejich odvaha zakládala na vzájemné solidaritě. Šlo o to neopustit své druhy v bitvě, a tedy pevně zůstat na svém místě. Bylo nepřijatelné v bitvě vyhledávat souboje a vyznamenat se tak hrdinstvím. Yvon Garlan (Garlan, 2005) uvádí příklad Spartana, který v bitvě u Platají ze sebe chtěl smazat hanbu, že jako jediný přežil bitvu u Thermopyl. Krajané jej však obvinili, že zuřivě vybíhal ze šiku a vyhledával smrt. „Jako dobrý občan měl správně podřídit své jednání určité morální disciplíně (*sofrosyné*) a vzít v úvahu zájmy kolektivu“ (Garlan, 2005, s. 60).

Kontrastně k řecké *falanze* působí středověké rytířství. Vyšlechtěním válečných koní, objevením uzdy a sedla se třmeny a zdokonalením jezdecké techniky se válečnické umění stalo finančně náročnou, a proto exkluzivní záležitostí. Martin van Creveld (*van Creveld*, 2000, s. 56–57) poukazuje na to, že vzhledem k tomu, že středověké armády byly malé a nestálé, nevzniklo v té době ani žádné literární dílo, zabývající se taktikou či strategií. Vznikla však řada takových děl, „jejichž předmětem nebyla tolik vojenská teorie a praxe jako spíše umění rytířství a pravidla války“. Úzké třídě rytířů nebylo nic vzdálenějšího než potlačovat svůj individualismus, který byl ještě podporován turnajovými zápasy. Individualistické hodnoty se však neprojevovaly pouze v samotném bojovém umění. Jelikož křesťanský svět platil za celek – *Respublica Christiana* –, složený z mnoha různorodých částí a stmelený Božími i lidskými zákony, válka uvnitř křesťanského společenství byla vždy deklarována ve jménu spravedlnosti (*van Creveld*, 1991). Bitva hrála roli soudu i výkonu trestu. Jelikož výsledek bitvy byl v rukou Božích, od rytířů se očekávaly zvláštní křesťanské i lidské kvality, ne pouze ty válečnické. Vzorem křesťanského rytíře byl kupříkladu Parsifal, postava z pověstí o svatém grálu, který se v bitvách i v těžkých duševních bojích snažil spojit povinnost rytířskou s povinností k Bohu i k světské lásce. Za předznamenání konce rytířské éry lze považovat bitvy u Kresčaku a u Agincourtu, v nichž Angličané ve velké míře využili neurozených pěších rytířů a lučištníků s dlouhými luky, jejichž užívání, podobně jako používání kuše,² bylo v zájmu zachování rytířských hodnot

odsuzováno. Disciplinovaní vojáci z nižších společenských tříd tak eliminovali vojenskou moc aristokratického rytířstva. Válka tehdy přestala být doménou osobnostních kvalit, jak může ilustrovat povzdech Shakespeara Jindřicha V. před bitvou u Agincourtu: „*Těch pár lidí, co mi zbylo, už nejsou o nic lepší nežli Francouzi!*“⁴³ Není třeba si středověké rytíře idealizovat jako vzory křesťanské morálky, přesto nelze pochybovat o tom, že rytířský étos s takovýmto hodnotovým řádem pracoval.

Ani v pozdějších obdobích se vzájemné propojení charakteru vojenství a společenských hodnot nevytratilo. Raně moderní revoluce ve vojenství se podle klasifikace Bjørna Møllera (*Møller, 2002*) vyznačovala početnými stálými armádami, používajícími střelné zbraně a dělostřelectvo. Tyto armády mohly být vydržovány jen díky posílené ekonomické moci státu a samy se staly prostředkem zrušení autonomní moci feudální aristokracie a jejího připoutání k panovnickému dvoru.

Revoluce hnaná rozvojem železnice a telegrafu nejenže zvýšila mobilitu armád, ale také úzce propojila vojenský a civilní sektor. Za prvé, rychlá komunikace umožnila politickému vedení účastnit se vojenského rozhodování. „*Politici objevili,*“ napsal Eliot Cohen, že veřejnost „*se může dozvědět o událostech na bitevním poli téměř okamžitě... Zároveň generálové zjistili, že politici vůdci mohou nyní s nimi komunikovat v poli a rádi by to tak dělali.*“ (*Cohen, 1996, s. 42.*) Za druhé, komunikační sítě byly obsluhovány civilisty a s dalším zprůmyslněním války byla integrace civilního a vojenského sektoru ještě zřetelnější. Během druhé světové války tradiční rozdíl mezi vojákem a civilistou zmizel. Vysoké procento branců pracovalo na týchž úkolech jako v míru a ti, kteří povolání nebyli, přispívali svou prací v civilu více, než by bývali mohli v uniformě. Vzdušná válka přitom vystavovala civilní obyvatelstvo srovnatelné míře ohrožení, jakému čelili i vojáci (*Howard, 1997, s. 136*). Výlučné postavení armády při obraně státu se tak začalo vytrácet.

Současná podoba války je často v literatuře označována jako čtvrtá generace války (dále jen 4GW), (*Hammes, 2005; Hammes, 2006*). Koncept 4GW reflektuje základní charakteristiku současného světa, tedy globalizaci světa, umožněnou prudkým rozvojem komunikačních technologií a mizením státních hranic. Tradiční armády angažované do 4GW musejí čelit nestátním aktérům, kteří jsou schopni využívat běžně dostupné moderní technologie k teroristickým útokům a ke gerilovému boji. Může se zdát, že tzv. čtvrtá generace není nic jiného než návrat k malým válkám, které se objevují již po staletí, to nové na 4GW však je, že současný globalizovaný svět multiplikuje efekt bojových akcí, neboť usnadňuje přenos politického poselství, které je skrze teroristické a gerilové akce vysíláno. Proto panuje i zvlášť silná obava z toho, že by při 4GW mohly být využity i zbraně hromadného ničení.

Bylo by chybou sledovat při zkoumání RMA pouze technologické inovace. Ty sice jsou jednou z hlavních hnacích sil proměn vojenství, avšak bez společenského kontextu nikdy nebudeme mít obraz revoluce úplný. Jak tvrdí Martin van Creveld (*van Creveld, 2001; van Creveld, 2008*), válka a válečnictví jsou v první řadě záležitostí kulturní. Hodnotový řád společnosti se v nich proto vždy odráží. Někdy jsou proměny hodnotového řádu příčinou proměn válečnictví, někdy jejich důsledkem, vždy však dotvářejí nezanedbatelný kontext revoluce ve vojenství. Ne jinak tomu je i v současné revoluci ve vojenských záležitostech.

Současná revoluce ve vojenských záležitostech

Kořeny současné revoluce ve vojenských záležitostech sahají k přelomu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století. Sovětský maršál Nikolaj Vasiljevič Ogarkov ve svých dílech (*například Ogarkov, 1982*) upozorňoval na nové možnosti vedení rozhodných operací na evropském bojišti. Ogarkov se obával, že Spojené státy americké mohou narušit strategickou rovnováhu propojením čtyř základních elementů revolučních změn (nové technologie a vojenské systémy, inovace v operačních metodách a přizpůsobení vojenské organizace) v celek, který by byl daleko silnější než součet jednotlivých částí. Konkrétně pak poukazoval na propast mezi technickými možnostmi Spojených států využít počína-

jící revoluce a výraznými omezeními na sovětské straně (Cooper, 1994, s. 17). Na americké straně se reflexe změn ve vojenství zpočátku zaměřovala především na technologické otázky. Proto také první studie hovořily o vojenskotechnické revoluci. Čistě technologické zaměření se však brzy ukázalo jako nedostatečné, a tak se z konceptu vojenskotechnické revoluce vyvinul daleko širší koncept revoluce ve vojenských záležitostech (Metz – Kievit, 1995).

První demonstrace revolučních změn ve vojenství proběhla během první války v Perském zálivu v letech 1991 a 1992. Letitými boji prověřenou iráckou armádu rozdrtila Američany vedená koalice, aniž by sama zaznamenala výraznější ztráty. Zásadním aspektem v této válce byla schopnost Spojených států provádět vysoce synchronizované operace po celém bojišti, které dokázaly udeřit jak na nepřátelská strategická těžiště, tak i na operační síly. Tento boj tak vedl k zcela rozhodnému výsledku, právě k takovému, z něhož měl strach maršál Ogarkov v případě boje na evropském válčišti (Cooper, 1994). Přestože přesně naváděné střely (PGM) jsou jedním z hlavních pilířů RMA a i v případě války v Perském zálivu jsou vyzdvihovány jako jeden z hlavních zdrojů úspěchu USA, na bombardování iráckých cílů se „chytře“ bomby podílely pouze asi z dvaceti procent z celkového počtu 265 000 shozených pum (Chapman, 2003, s. 6).

Přesně naváděná munice hrála hlavní roli během kosovské kampaně v roce 1999. Severoatlantická aliance udeřila na Jugoslávii výhradně pomocí vzdušných sil létajících ve vysokých letových hladinách, takže během 78 dní trvající operace nebyl žádný spojenecký voják zabit v bojové akci a sestřeleno bylo pouze jediné spojenecké letadlo. Spojené státy tak ukázaly svou naprostou vojenskou převahu nejen ve srovnání s jugoslávskou armádou, ale projevila se i technologická propast mezi USA a jejich aliančními spojenci. Po kosovské kampani se zdálo, že budoucí války bude možné rozhodovat pouze pomocí vzdušných sil a přesně naváděných raket, aniž by bylo nutné vystavit riziku pozemní síly.⁴ Nadšení pro čistě vzdušné řešení vojenských operací bylo však velmi rychle překonáno operací Trvalá svoboda v Afghánistánu a operací Irácká svoboda, při nichž se opět ukázala hlavní síla RMA – úzká kooperace všech složek ozbrojených sil.

Původ a první demonstrace RMA vedly k názoru, že tato revoluce bude hrát roli pouze v konvenční válce proti středně velkým armádám, právě takovým, jako byly irácké nebo jugoslávské síly. Dopad na jiné druhy bojových operací, jako je operace proti terorismu, proti drogovým mafiím či vzbouřencům, se však zdál omezený (Maoz, 2004; Metz – Kievit, 1994; Metz – Kievit, 1995). Proto Steven Metz a James Kievit radili uvážlivě omezit transformaci americké armády podle RMA. „Čelí-li Spojené státy tomuto dilematu, musí být nadřazené spíše strategické zvažování než naše fascinace technologiemi a entusiasmus pro změnu.“ (Metz – Kievit, 1994, s. 2.) Sama RMA přitom byla chápána jako jedna z příčin, proč USA budou konvenčním válkám čelit stále méně a méně. Nepopiratelná prevaaha Spojených států v konvenčním válčení donutí přizpůsobivé protivníky, aby proti americké armádě využívaly asymetrických strategií a taktik (Schraubelt, 2007, s. 96). RMA a operace proti nekonvenčním protivníkům se pokusil smířit až americký ministr obrany Donald Rumsfeld, pod jehož vedením svrhla americká armáda vládu Tálibánu v Afghánistánu. Rumsfeld svou reflexi afghánské kampaně a vizi další vojenské transformace nastínil v článku *Transforming the military* (Rumsfeld, 2002) v *Foreign Affairs*. Rumsfeld zdůrazňuje, že RMA je především nový způsob myšlení, schopný přizpůsobit se novým okolnostem, za využití vhodných technologií.

V čem tedy současná revoluce ve vojenských záležitostech spočívá? RMA bývá definována jako prudký nárůst vojenských schopností a efektivity, vycházející ze současných a vzájemně působících změn v technologiích, v systémech, v operačních metodách a ve vojenské organizaci (Metz – Kievit, 1995). RMA není pouze uvedení nových technologií do praxe, je to celková transformace umožněná novými technologiemi (Van Atta – Lippitz – Lupo – Mahoney – Nunn, 2003). Pilíři RMA jsou nové možnosti velení a kontroly jednotek na bojišti pomocí informačních technologií (*Command, Control, Communication, Com-*

putres, and Intelligence Processing – C4I), zdokonalené získávání informací pomocí radarů, satelitů, bezpilotních průzkumných letounů a dalších senzorů (*Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance – ISR*) a přesně naváděné střely (PGM), odpalované z bezpečné vzdálenosti a z letadel.

„*Válka je oblast nejistoty; tři čtvrtiny toho, na čem se zakládá činnost ve válce, leží v mlze větší nebo menší nejistoty*“, napsal Clausewitz ve svém díle *O válce* (Clausewitz, 1959, s. 51). Podle zastánců současné RMA by nové technologie měly napomoci rozptýlit „mlhu války“ a umožnit Spojeným státům ovládat bojiště jako šachovou partii, „v níž všechny protivníkovy figury jsou viditelné a zranitelné a všechny přátelské figury jsou viditelné a ovladatelné“ (Chapman, 2003, s. 5).

Pohled na válčení podle RMA jako na otevřenou šachovou partii opravdu spíše vypoovídá o využitelnosti moderního válčení jen proti konvenčním silám, jejichž jednotky si lze představit snadněji jako šachové figury, jednající podle určitých pravidel, než jako povstalce, kteří jsou bojovníky jen občas. Války v Afghánistánu a v Iráku však ukázaly, jaké elementy RMA lze úspěšně přizpůsobit pro protipovstalecký boj. Jedním z hlavních rysů současné RMA plně využitelným i v protipovstaleckém boji je, že přesouvá údernou sílu z jednotek v poli na leteckou podporu a z bezpečné vzdálenosti odpalované přesně naváděné střely. Jelikož z vojáka-bojovníka se tu stává především průzkumník, který se snaží přímému boji vyhnout, velikost operujících jednotek lze rapidně snižovat. Při vedení operace již není cílem shromáždit převažující sílu k rozdrčení nepřítele, ale po odhalení nepřítele vyslat správnou zbraň ve správném čase na správné místo (Chapman, 2003; Van Atta – Lippitz – Lupo – Mahoney – Nunn, 2003).

Potřeba řešit téměř výhradně malé války ukázala, které nové technologie je zapotřebí rozvíjet. Důraz ve vojenském výzkumu se přesouvá k rozvoji dálkově řízených strojů a k vývoji výzbroje a výstroje pro speciální jednotky (viz DAPRA, 2007). Právě dálkově řízené stroje a autonomně pracující roboti zažívají největší boom. Z jejich minimálního počtu na počátku války v Afghánistánu se jejich současné stavy odhadují až na deset tisíc. Bepilotní letouny (UAV) hrají zásadní úlohu v leteckém průzkumu a nejnověji slouží i jako ozbrojená bojová platforma. Vývoj počítá i se začleněním miniaturních UAV do výzbroje speciálních jednotek a pro vedení operací ve městech. Masivní využívání nástražných výbušných systémů vede k rozsáhlému využívání robotů u pyrotechnických jednotek a současný vývoj se zabývá i autonomními pozemními bojovými vozidly. Robotizace, díky níž nemusejí být lidé nezbytně vystavováni riziku, zaznamenává v současnosti prudký rozvoj (Singer, 2009).

Armáda transformovaná podle RMA tak jednak minimalizuje riziko u svých bojových jednotek a jednak musí angažovat stále více lidí v nebojových strukturách. Logickým důsledkem tak podle Eliota Cohena musí být, že RMA přivede do vrcholových pozic v armádě jiný druh lidí – raketové experty, počítačové operátory, odborníky na elektronické válčení – „žádný z nich bojový specialista v původním smyslu“ (Cohen, 1996, s. 49). Také tímto směrem nutně povede změna hnaná technologickým pokrokem. Vojenství se tak bude stále více stávat doménou těch, kteří vidí válku jako technický problém a nikoli jako interakci mezi protivníky, při níž je velmi důležité protivníku porozumět a přizpůsobit mu své vlastní jednání.

Malé války

Malé války jsou boje mezi silnou a technologicky vyspělou armádou na straně jedné a nepoměrně slabším protivníkem (slabším státem či povstalci) na straně druhé, přičemž slabší strana uplatňuje gerilovou taktiku, proti níž převaha silnější armády v palebné síle nemůže garantovat úspěch. Samotný pojem malé války není ničím novým. Před dvěma stoletími označoval pojem „*petite guerre*“ provádění takových vojenských operací jako například přepadávání nepřátelských pozic a konvojů (Beaumont, 1995, s. 21). Před více než sto lety byla malá válka popsána jako konflikt mezi pravidelnými a nepravidelnými

jednotkami, jako asymetrické, necivilizované, nebo dokonce barbarské válčení (Gray, 1999, s. 116). Od sedmdesátých let minulého století se také začal používat termín *asymetrický konflikt*.⁵ Asymetrie je skutečně určujícím charakterem tohoto druhu války, přesto ta z nejméně důležitých asymetrií je pravděpodobně ta nejnápadnější. Roger Beaumont popisuje rozšířený pohled na malé války jako na „útoky těch, co nemají, na ty, co mají“ (Beaumont, 1995, s. 26). Kdyby materiální rozdíl mezi bojujícími stranami byl tou zásadní asymetrií, asi by historický záznam malých válek nebyl pro vojensky vyspělé mocnosti tak nepříjemný. Takové boje jsou asymetrické především proto, že pro slabší stranu, domorodou gerilu, je to válka totální, zatímco mocnosti jsou vždy ve svém úsilí limitovány (Cassidy, 2002). Další asymetrií je, že zatímco stále armády se snaží porazit povstalce vojensky, ambicí gerily je postupně podkopat u svého silnějšího soupeře politickou vůli k pokračování ve válce (Mack, 1975).

Patricia L. Sullivanová (Sullivan, 2007) spočítala, že navzdory svým ohromným bojovým schopnostem od roku 1945 nedokázaly hlavní velmoci dosáhnout svých primárních politických cílů téměř ve čtyřiceti procentech svých vojenských operací proti slabším státům a nestátním aktérům. Samy Spojené státy provedly mezi lety 1946 a 2002 třicet čtyř vojenských intervencí. V deseti z nich se jim nepodařilo dosáhnout politického cíle intervence, přestože jejich vojenské schopnosti nebyly nijak výrazně narušeny. Důsledky těchto neúspěchů byly však znatelné. Porážka ve Vietnamu a stažení se ze Somálska znamenaly pro Spojené státy milníky výrazně proměňující jejich domácí i zahraniční politiku. Proč tedy jsou velmoci tak málo úspěšné v boji proti slabším aktérům? V literatuře se objevují dvě vysvětlení. První z nich se zabývá vojenskou neschopností velmocí v boji proti gerile a druhé se soustřeďuje na rozdíl mezi vůlí interventů a povstalců.

Smyslem gerilové taktiky je marginalizovat technologickou převahu silnějšího protivníka. Převaha v palebné síle a v další technologické podpoře může velmi efektivně přispět v opotřebovovací strategii, při níž má být protivník oslabován fyzickou eliminací. Jak však popsal Richard Shultz (Shultz, 1978), takovouto strategii již Spojené státy použily ve Vietnamu, aniž by dosáhly úspěchu. Již v listopadu 1966 si ministr obrany Robert McNamara ztěžoval, že navzdory dramatickému růstu nepřátelských ztrát může protivník tyto ztráty více než nahradit infiltrací ze Severního Vietnamu a rekrutací v Jižním Vietnamu, přičemž ani navyšování amerických sil není možné tento poměr zvrátit. Průměrné týdenní ztráty nepřátel dosahovaly 2330 padlých, přičemž rekrutací získal nepřítel dalších 3500 členů týdně. Shultz svou analýzu protipovstalecké strategie USA ve Vietnamu uzavírá tím, že není možné každou situaci zvládnout pouhou technickou převahou (Shultz, 1978, s. 119, 123). Mohlo by se tak zdát, že technologie nabízí jen nepřilíh výraznou výhodu v gerilovém válčení, v městském boji, v mírových operacích a v boji v nepřehledném terénu. S takovýmto tvrzením ale někteří autoři nesouhlasí. Eliot Cohen (Cohen, 2007) sice uznává, že gerilový způsob boje může zmírnit technologickou převahu silnějšího, ale i přesto sehrávají technologie důležitou úlohu. Tím, že alespoň částečně redukuje ztráty a usnadňuje dosažení taktických cílů, je jejich role nepostradatelná. Rozhodující však je, jaké vojenské technologie jsou použity. Podle některých autorů (Cassidy, 2002; Wolf, 1968) je důvodem malé úspěšnosti velmocí v malých válkách právě to, že jsou velmocemi. Jejich armády musejí totiž sehrávat úlohu v ochraně jejich velmocenského postavení proti jiným velmocem. Armáda, která se připravuje na konvenční válku, pak nemůže být příliš úspěšná v protipovstaleckém válčení. Malé války vyžadují odlišnou organizaci a jinou specializaci jednotek (Metz – Millen, 2004). Robert M. Cassidy k tomuto tématu cituje nejmenovaného amerického generála, který v době války ve Vietnamu prohlásil: „*Budu zatracený, pokud dovolím americké armádě, jejím institucím, její doktríně a jejím tradicím, aby byly zničeny jen kvůli této mízerné válce.*“ (Cassidy, 2002, s. 41.)

Cílem slabšího v malé válce je vydržet bojovat tak dlouho, až bude podlomena vůle silnějšího pokračovat v boji. Mnozí autoři (Cohen, 1984; Mack, 1975; Mueller, 1980; Rosen, 1972) se shodují na tom, že výrazně slabší vůle a odhodlání silnějšího protivníka jsou

hlavním důvodem neúspěchu velmocí v malých válkách. Andrew Mack (*Mack, 1975*) tvrdí, že asymetrie síly vysvětluje asymetrii zájmů. Čím větší je rozdíl v relativní síle, tím méně odhodlaná, a proto i zranitelnější je silnější strana. Fakt nepřátelské invaze naopak u gerily napomáhá soudržnosti, odstraňuje překážky společenské mobilizace a maximalizuje ochotu snášet náklady války. Otázka střetu vůlí je však daleko složitější záležitostí, a proto bude tématem následující kapitoly.

APLIKACE KONCEPTŮ: AKCEPTACE ZTRÁT, DEHEROIZACE, ODCIZENÍ

Vůle společnosti – akceptace ztrát

Schopnost odporu protivníka „je vyjádřena součinem, jehož činitele nelze oddělovat, totiž: množství prostředků, které má k dispozici, a stupeň síly jeho vůle“ (*Clausewitz, 1959, s. 26*), napsal Carl von Clausewitz ve svém díle *O válce*. Síla vůle je jedním z rozhodujících faktorů v každé válce. Držíme-li se Clausewitzova tvrzení, že válka není nic jiného než pokračováním politiky jinými prostředky, pak také zcela právem můžeme souhlasit s vysvětlením, že asymetrie síly vysvětluje asymetrii zájmů, jak se o to snažil Andrew Mack (*Mack, 1975*). V tomto duchu argumentuje i Patricia L. Sullivanová (*Sullivan, 2007*), že úspěch a neúspěch v malých válkách jsou závislé na předválečných odhadech nákladů. Pakliže jsou tyto odhady překročeny, politická vůle ve válce pokračovat je zlomena a intervenující síly jsou povolány domů. Přestože role politických zájmů ve vedení vojenských operací západními velmocemi si nezaslouží být marginalizována, velikost vůle společnosti bojovat bývá určována více faktory. K nim patří důvod války, řečeno slovy Martina van Crevelda, „pro co je válka bojována“, což se zdaleka netýká jen politických zájmů. Důvod války předznamenává, k jakým obětem je společnost ochotna. Ve válce, kde náklady jsou lidské životy, by se však ochota akceptovat ztráty neměla zaměřovat s prostou kalkulací nákladů a zisků. Politický zájem by postmoderní společnosti asi již nebyly ochotny vyvažovat životy svých občanů, zároveň však ve „svatých válkách“ každá oběť zavazuje k dalšímu boji. Ve vojenských operacích, jejichž účelem není o mnoho víc než zmírnění lidského utrpení a prosazení lidských práv, se postmoderní společnosti velmi obávají jakýchkoli obětí. Od Mogadiša se veškeré operace americké armády zdály být omezeny „syndromem nulových ztrát“ (*zero-deaths syndrome*), (*Cassidy, 2002*). Řečeno slovy Edwarda Luttwaka (*Luttwak, 1995; Luttwak, 1999*), americká společnost byla ochotna angažovat armádu pouze v „postheroickém válčení“, což se zvláště jasně projevilo v kosovské válce.

Pokračování politiky jinými prostředky je podle Martina van Crevelda pouze jedním z důvodů, pro co jsou války bojovány. Tyto tzv. politické války jsou produktem moderní doby na Západě a nemají žádnou oporu v hlubší historii či v jiných kulturách. Politická válka je ze své definice pouze nástrojem politiky. Nenáleží k ní žádná jiná hodnota než racionalita. V politické válce lze stále počítat, zda účel války je dostatečně silný na to, aby vyvážil její náklady. Z pohledu jednotlivého vojáka však politický zájem nemůže být nikdy skutečnou motivací, aby riskoval vlastní život, neboť – jak pregnantně vyjádřil Martin van Creveld – „mrtvolky nemají žádné zájmy“ (*van Creveld, 1991, s. 158*). Lze však předpokládat, že mezi válečníky existuje i jiná motivace, aby prokázali odvahu. Pojetí politické války se spíše vztahuje k vůli politických vůdců. Ačkoli by se mohlo zdát, že koncept války jako nástroje politiky byl po dvou světových válkách v západním myšlení zavržen, jeho základ se přesto z politické praxe neztratil. Pouze spektrum vhodných účelů bylo silně omezeno a snesitelné náklady války se radikálně snížily. Kalkulace, jaké náklady a oběti lze ještě snést, zůstává. Platí-li to však pro západní postmoderní společnosti, nemusí to platit i pro jiné společnosti.

Fenomén politické války je moderní vynález a „není důvod si myslet, že se v něm skrývá nějaký druh inherentní validity“ (*van Creveld, 1991, s. 126*), jak tvrdí van Creveld. Lidé žijící v dobách a místech jiných, než jsou ty naše, vedli a vedou zcela odlišné druhy válek, jako je válka pro spravedlnost, pro víru či pro existenci komunity. Nelze popřít, že

idea války jako pokračování náboženství je stále živá. Že síla *džihádu* motivovat je stejně silná jako kdykoli dříve, poznal van Creveld už na přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století. Svaté války se neodvozuji od kalkulací nákladů. Jelikož jsou vedeny z Boží vůle, vůli bojovat nelze spoutat lidskými výpočty. David Kilcullen poznamenává, že bojovníci spojení s al-Káidou (al-Qá'ida) „*se nesnaží dosáhnout nějakých konkrétních cílů, spíše se snaží být mudžáhidy, vysloužit si tak Boží přízeň skrze čin samotný*“ (Kilcullen, 2006, s. 116). Je-li riskování života pro politický zájem nesmyslné, neboť mrtvoly nemají žádné zájmy, pak ve svaté válce je položení života cílem, po němž bude následovat odměna.

Nejdůležitější formou válek všech dob je podle van Crevelda válka vedená pro existenci komunity. Taková válka není pokračováním politiky jinými prostředky, na místo toho taková válka „*splývá s politikou, stává se politikou, je politikou... Propuknutí násilí se nejlépe porozumí jako nejvyšší manifestaci existence, stejně jako i její oslavy*“ (van Creveld, 1991, s. 142–143). V existenciální válce není prostor pro hodnocení nákladů a zisků. Čím větší je utrpení a destrukce, tím méně je co ztratit. Každá oběť se stává dalším důvodem proč pokračovat ve válce, což van Creveld demonstroval na příkladu francouzsko-alžírské války. Alžírčané se nikdy nepokusili propočítávat náklady a zisky. Kdyby to byli bývali udělali, nikdy by válku nezačali. V existenciální válce je však míra utrpení, které ještě lze snést, téměř neomezená. Naproti tomu Francouzi kalkulací nákladů a zisků vytvořili pre-rekvizitu pro svou porážku. Navíc válečníci bojující existenciální válku mají na své straně ještě jednu výhodu – necítí se omezování žádnými pravidly, cítí se oprávněni porušit válečné konvence a použít neomezenou sílu a neomezenou brutalitu. Lev Nikolajevič Tolstoj tento jev ve svém popisu rusko-francouzské války z roku 1812 ilustroval na metafoře dvou duellantů s kordy. Jakmile si jeden ze šermířů uvědomí, že mu jde o holou existenci, „*zahodí kord, chytí první sukovici, která mu padne do ruky, a začne se jí ohánět... Sukovice lidové války se zvedala s celou svou hroznou a majestátní silou, neohlížela se na ničí vkus nebo na nějaká pravidla, neuvažovala o ničem a s hloupou prostotou, ale za to účelně se zvedala a dopadala...*“ (Tolstoj, 2005, s. 522–523).

Jestliže Andrew Mack a další hovoří o vůli k boji ve spojitosti s politickými zájmy, může to snad platit pro západní velmoci, nikoli však pro domorodé soupeře. Jejich převaha v odhodlání nepramení z toho, že jejich politickým zájmem je vyhnání interventů. Jejich výhoda vychází z toho, že bojují jiný druh války. Ať už jde o válku pro víru, pro existenci komunity, nebo pro oboje zároveň, vůli bojovat se dostává podpory, jakou politický zájem nemůže nikdy nabídnout. Boží vůle a metafyzická síla společenství a padlých soukmenovců posouvají vůli bojovat mimo možnost srovnání vůlí v politické válce. Postmoderní společnosti, které se angažují v malých válkách, jsou však odsouzeny k neustálému posuzování, zda náklady jsou adekvátní účelu. Mohlo by se zdát, že toto odsouzení není absolutní. Vždyť hodnoty, jimiž se postmoderní společnosti zaštiťují při vedení válek – lidská práva a demokracie –, nejsou politickými zájmy v pravém slova smyslu. Realita však ukazuje, že prosazování těchto hodnot je pramalou podporou vůle k boji a k posílení ochoty přijmout ztráty na životech svých vojáků, jak ukázaly vojenské operace v Somálsku či v Kosovu. Jedinou možností, která postmoderním společnostem zbývá, je tedy zcela minimalizovat ztráty vlastních vojáků. Transformace armád podle RMA by k tomu mohla velmi výrazně přispět tím, že robotizací zabrání živým vojákům, aby příliš riskovali své životy. Trosky bezpilotních letounů a autonomních bojových vozidel v igelitových pytích odpor veřejnosti k válce nevyvolají.

Vůle válečníka – deheroizace

Vůle bojovat se však neskládá pouze z ochoty společnosti snášet oběti na životech svých vojáků. Vůle k boji musí být přítomna i mezi samotnými vojáky, kteří byli svou společností vysláni proti nepříteli, neboť síla vojska se nikdy nedala postihnout pouhým počtem mužů a srovnáním výzbroje. V síle vojska se odráží i to, s jakou silou a rozhodností se

proti nepříteli postupuje a na kolik jsou vojáci motivováni prokazovat nevšední odvahu. Christopher Coker (*Coker, 2007, s. 5*) tak rozlišuje pojmy voják a válečník právě ve vztahu k vůli. Zatímco vojáka definuje prostá institucionální příslušnost k armádě, válečník je ten, kdo má vůli bojovat a prokazovat odvahu a připravenost k oběti, jež mu nikdo nemůže nařídit. Vůle válečníků k boji je formována okolnostmi, v jakých se válka vede, a tím, jak jsou motivováni vlastní společností. U současných západních vojáků však vůle k osobnímu nasazení, které by přesahovalo povinnosti dané zaměstnaneckou smlouvou, výrazně upadá. V malých válkách se střetávají se zdánlivě slabšími protivníky a západní postmoderní společnosti, které své vojáky vyslaly, již nejsou ochotny adorovat válečnický étos, který dříve odděloval vojenský stav od zbytku společnosti a který motivoval k heroickému jednání. Jak Coker napsal, „*náš věk se zdá být předurčen k zboření mýtů v pozadí válečnického étosu, aby mohlo být odhaleno jeho prázdné jádro*“ (*Coker, 2007, s. 3*). Při procesu deheroizace tak postmoderní společnosti jen obtížně dovolují, aby se z vojáků stali také válečníci. Ztrátu, kterou absence skutečných válečníků způsobuje na síle vojska ve válce, však může do určité míry nahradit současná RMA, která potřebu válečníků ochotných riskovat vlastní život redukuje.

Jak už bylo uvedeno, výhodou válečníků v existenciální válce je, že nejsou omezováni žádnými pravidly a mohou použít neomezenou sílu a brutalitu. Jakékoli omezování síly a brutality padá i tehdy, pokud slabší strana čelí daleko silnějšimu protivníkovi. Ačkoli dosažení přesily se zdá být rozhodujícím faktorem k vítězství ve válce, poměr sil značně ovlivňuje vůli k boji. Ten, kdo je slabý, může způsobovat jakýkoli druh ukrutnosti, aniž by tím kompromitoval své vlastní morální principy. Pokud chce vyhrát, musí udělat cokoli. Silnější strana takovou výhodu využít nemůže. Téměř cokoli, co udělá, není nezbytné, a tudíž je kruté. Navíc z porážky slabého protivníka nekyne žádná sláva. „*Ten, kdo prohraje se slabým, prohrává, ten, kdo triumfuje nad slabým, rovněž prohrává*“ (*van Creveld, 1991, s. 175*). Přesila představuje operační výhodu, je však morálně zavazující a snižuje motivaci prokázat nevšední odvahu.

Rovněž společenský hodnotový rámec a postavení války a válečníka v něm silně ovlivňují odhodlání, s jakým vojáci jdou do boje. Válečnický étos – jak jej popsal Christopher Coker (*Coker, 2007*) – je fúzí vnitřního a vnějšího světa – pokud jsou vojáci oceňováni společností, váží si i sami sebe a lze pak hovořit o stavovské cti, jež je zavazuje k tomu, aby své úkoly vykonávali nejen pořádně, ale i mimořádně. Závisí na společnosti, zda heslo americké námořní pěchoty „*Death befor Dishonor*“ a mnoho jiných podobných jsou pouze bezobsažnými frázemi, nebo nabízejí skutečný návod, jak jednat v boji. Realita se však často blíží k těmto prvním možnostem.

Po dvou světových válkách nejsou postmoderní společnosti, obzvláště pak Evropa, připraveny adorovat války, které vedou. Podle Cokera „*problém, který máme, je v tom, že od roku 1914 jakýkoli návrat k prostému heroismu, jakákoli řeč či báseň, jež hovoří o pouhé statečnosti mužů bojujících, aby zachránili svou vlastní čest nebo čest své vlasti, se zdá být anachronismem*“ (*Coker, 2007, s. 3*). Postmoderní státy naopak ještě hasí jakýkoli válečnický zápal, který by se navzdory všemu mohl objevit, vytvářením rozsáhlých kodexů operačních pravidel a kriminalizací boje. Coker (*Coker, 2008, s. 135–136*) uvádí příklad britské armády v Iráku. Britským vojákům nezpůsobuje stres tak moc nepřítel s nástražnými systémy jako Zvláštní vyšetřovací odbor Britské královské vojenské policie. Vojáci se musejí obávat vyšetřování téměř po každé akci, v níž jsou použity zbraně. Vyšetřování se často táhnou měsíce a po tu dobu si nemohou být jisti svou další budoucností u armády. U ostatních armád je situace velmi podobná. A není se čemu divit. V postmoderní době nejsou vojáci skutečnými hrdiny ve válce. Nemohou být, neboť násilí, jež musejí vykonávat, jim bere morální čistotu. Coker připomíná, že v současném umění se hrdiny stávají spíše váleční reportéři. „*Nejenže jsou těmi, kdo riskují to nejvzácnější pro tu nejvznešenější věc – pravdu –, ale, což je ještě důležitější, oni nezabíjejí, aby toho dosáhli.*“ (*Coker, 2007, s. 9.*)

Carl von Clausewitz napsal, že „čím méně rozmanitých činností má národ, čím více u něho převládá činnost válečná, tím více je u něho rozšířen válečný génius... Máme-li před sebou primitivní, výbojný národ, je válečný duch u jednotlivců mnohem obvyklejší než u vzdělaných národů, neboť u národů primitivních je vlastní téměř každému bojovníkovi.“ (Clausewitz, 1959, s. 50.) V podobném duchu se i současní západní instruktoři vyjadřují o afghánských rekrutech: „Bojují výborně, intuitivně. Mají přirozený vztah k vojenskému řemeslu. V mnohých rodinách se zbraní vyrůstají, být bojovníkem znamená prestiž“ (MF Dnes, 3. 9. 2009). Pokud se tedy nebudeme pohoršovat nad politickou nekořektností autora z 19. století, je možné mu dát do určité míry za pravdu. To, co podle Clausewitze vytvářelo převahu vzdělaných národů, byla vojenská organizace. I dnes tuto převahu vytváří výcvik profesionálních vojáků, vzdělání jejich velitelů a technologická převaha. RMA zde sehrává významnou úlohu při snižování onoho hodnotového znevýhodnění západních vojáků. Již po staletí rozvoj vojenských technologií zvětšuje vzdálenost mezi tím, kdo zabíjí, a tím, kdo je zabit. Nepřítel ztrácí konkrétní lidskou podobu, a proto je snazší jej zabit. RMA jde však ještě dál, neboť zdánlivě odnímá morální zodpovědnost z rukou člověka a předává ji stroji. Nehovoříme například o pilotech, kteří bombardují město, ale o letadlech. Jak poznamenává Ralph Peters (Peters, 1996), pokud voják postřílí rodinu, je z něj válečný zločinec, pokud pilot vybombarduje rodinu, měl jen neúspěšnou misi a v případě operátorů bezpilotních strojů je morální odpovědnost ještě nižší. „Mnoho je dovoleno stroji, co je zakázáno člověku“ (Peters, 1996, s. 104).

Vedení vojenských operací podle RMA přizpůsobuje válku přáním postmoderních společností. Za prvé chrání životy vojáků, a tak zabraňuje, aby společnost začala proti válce výrazněji protestovat, a za druhé zabraňuje vojákům, aby vědomě zabíjeli. Moderní technologie se snaží držet smrt mimo obzor a mimo vědomí jejich operátorů. Vojáci tak dostávají šanci, aby se příliš neodcizovali vlastní společnosti. Určité odcizení vojáků s bojovou zkušeností od většinové společnosti však k válce patří a otázkou tedy je, zda se úpornou obranou před tímto odcizením něco jiného neztrácí.

Odcizení se válce a protivníkovi

Západ je zvyklý dívat se na válku jako na technologickou záležitost. Časté konflikty naučily Evropany rychle adaptovat do válečnictví nové technologie a tato výhoda přispěla k evropské dominanci ve světě v 18. a 19. století. Současná RMA je tak z pohledu Západu logickým důsledkem hledání co nejvyšší vojenské efektivity. Hledání co nejvyšší efektivity v průmyslové výrobě však podle názoru Karla Marxe (Marx, 1954) odcizilo dělníka od své práce a podobný efekt může mít RMA na vztah mezi vojákem a válkou. Odcizení dělníka své práci – jak se ukázalo – žádný negativní vliv na růst průmyslové výroby nemělo, odcizení vojáka válce, v níž schopnost porozumět situaci a protivníkovi hraje zásadní úlohu, již podobně bezproblémové být nemusí. Jak mnozí autoři varují (Cohen, 1996; Coker, 2002; Coker, 2004; Coker, 2007; Der Derian, 2000; Ignatieff, 2000), odcizení vojáka skutečné válce patří k závažným efektům, které přináší současná RMA. Takovéto odcizení je zvláště patrné v malých válkách, v nichž západní vojáci podporování moderními technologiemi bojují s „primitivně“ vyzbrojenými válečníky. Takový poměr se pak v mnohém podobá vztahu pána a raba, vyobrazenému v Hegelově *Fenomenologii ducha* (Hegel, 1960).

V Hegelově filozofickém mýtu si pán v boji na život a na smrt podrobí raba. Pán má moc nad bytím raba a rab ze strachu o svůj život pánovi slouží. Rab si však postupně svou práci osvojuje svět, zatímco pán se světu odcizuje. Jestliže na počátku byl ve vztahu pána a raba především rab závislý na pánovi, tak ve výsledku je pánova mocenská pozice podlomena, neboť rab je schopen ovládat svět, v němž oba žijí, a pán se tak stává závislým na rabovi. Vlivem odcizování a osvojování se tak vztah pána a raba převrací. Podobně i Západ na počátku opanoval svět díky tomu, že poznal, jakou moc nabízí rozvoj vojenských technologií. Nicméně změny, které tlačí vpřed současná RMA, odcizují západního post-

moderního vojáka válce a jeho premoderním nepřátelům, kteří v té skutečné válce žijí. Přestože technologicky rozvinuté západní síly jsou schopné v bitvě porazit jakéhokoli protivníka, neboť dokážou efektivně zabít bez vlastních ztrát, budou schopny vyhrát válku, aniž svému protivníku porozumí? Válka je v první řadě fenomén, v němž interagují oba protivníci a nikoli technologický problém, jež lze jednostranně vyřešit. Nietzscheovsky lze říci, že síla jedné strany vychází z interakce s protivníkem a především z toho, že se protivníci uznávají a respektují. „*Smíte mít jen nepřátele, jichž byste nenáviděli, ne takové, jimiž byste pohrdali*“ (Nietzsche, 1995, s. 41), praví Nietzscheho Zarathustra. Absence respektu k protivníkovi vede ke ztrátě empatie, a tudíž i k rigidnímu naplňování plánů a doktrín, které však nejsou schopny přizpůsobit se neustále se měnící realitě války.

Nejprve je třeba objasnit, co je onou válkou, od níž jsou západní vojáci odcizováni. Obvyklé definice války se shodují na tom, že válka je stav organizovaného násilí mezi dvěma či více organizovanými aktéry, z nichž alespoň jeden by měl být stát.⁶ Taková definice je však pro účel tohoto článku zcela bezcenná. Clausewitzova definice – „*Válka je tedy akt násilí s cílem donutit protivníka, aby se podřídil naší vůli*“ (Clausewitz, 1959, s. 23) – by se mohla hodit o něco lépe. Mnohem užitečnější je však jiná Clausewitzova myšlenka, podle níž „*válka je vždy střetnutím dvou živých sil*“ (Clausewitz, 1959, s. 25). Tento pohled byl přijat i Martinem van Creveldem, který napsal, že válka a strategie začínají v bodě, „*kde se střetáváme s inteligentním oponentem, který pouze pasivně nepřijímá náš plán, ale který se proti němu aktivně staví a zároveň se snaží uskutečnit svůj vlastní*“ (van Creveld, 1991, s. 118). Tyto citáty ukazují, co znamená válka z hlediska interakce mezi protivníky a co by proto měli mít strategové stále na paměti. Van Creveld však předkládá ještě jednu ideu, co válka znamená pro individuálního válečníka. „*Válka nezačíná, když někteří lidé zabijí jiné lidi. Válka začíná v bodě, v němž oni sami riskují, že budou zabiti*.“ Lidé, kteří se účastní toho prvního, ale již ne toho druhého, si nemohou vysloužit respekt náležící válečníkům, tvrdí van Creveld (van Creveld, 1991, s. 159).

„*Válka je určité zaměstnání..., odlišné a oddělené od ostatních činností, kterými se zaměstnává lidský život. Být proniknut duchem a podstatou tohoto zaměstnání, cvičit, probouzet a shromažďovat čínorodé síly, cele proniknout zaměstnání rozumem, získat v něm cvikem jistotu a lehkost, úplně se mu oddat, podrobit své lidství úloze, která je nám v něm přidělena: to je válečnická ctnost vojska, pokud jde o jednotlivce.*“ (Clausewitz, 1959, s. 139.) Těmito mnoha slovy popsal válečnickou ctnost Carl von Clausewitz. Ať už se však pod válečnickou ctností skrývá cokoli, válečník, který je jí dbalý, je respektován jak svými, tak i nepřítelem. Žádný osobní stud nemůže být pocíťován, je-li voják poražen respektovaným nepřítelem, a s respektovaným soupeřem lze i snadněji uzavřít důvěryhodnou dohodu.

Vzájemná úcta mezi příslušníky vojenského stavu na opačných stranách konfliktu není pouze záležitostí dob, kdy vojenské řemeslo bylo považováno za nejvznešenější ze všech a kdy například více než bohatě postačovalo čestné slovo důstojníka, že ze zajetí neuprchně. Stavovská solidarita se projevuje i v současnosti, i když její okolnosti vyznívají méně vznešeně. Jan Urban ve svých reportážích z Bosny například popisoval, jak bylo pro britské a francouzské důstojníky na počátku války obtížné brát vážně vojensky nevzdělané a nepředpisově oblečené velitele špatně vyzbrojených jednotek bosenské vládní armády. „*Srbští důstojníci byli oproti nim ve velké výhodě. Bez výjimky to byli profesionální vojáci s dlouholetou praxí v JNA, kteří vzbuzovali kolegiální respekt.*“ (Urban, 1996, s. 161.)

Christopher Coker (Coker, 2007, s. 141) dokonce tvrdí, že vzájemný respekt může z války vytvořit společný prostředek mezikulturního porozumění. Filozof Jan Patočka jde ještě dál, když tvrdí, že na frontě vojáci poznávají svobodu od všech zájmů míru a života. Jde o absolutní svobodu, za níž již nic dalšího nemůže být. „*Veškerá každodennost, všechny obrazy budoucího života blednou tomuto jednoduchému vrcholu.*“ A nepřítel se této situace účastní také. „*Je spoluobjevitel absolutní svobody, je ten, s nímž je možná shoda o protikladu.*“ (Patočka, 1990, s. 137–138.) „Solidarita otřesených“, jež panuje mezi

vojáky na obou stranách fronty, pak může vést k takovým fenoménům, jako jsou „modlitba za nepřítele“ či „milování těch, kdo nás nenávidí“. Válka tak přes všechno, čím lidi rozděluje, skrývá i určitý potenciál lidí spojovat, alespoň pokud jde o válečníky účastníky se bojů.

Takováto vlastnost války se však ztrácí. Současná RMA vede k dehumanizaci války, při níž již ani jedna strana není schopna vnímat protivníky jako lidské bytosti. Povstalci mohou jen obtížně vnímat své protivníky jako lidi, když v samotném boji musejí čelit téměř výhradně strojům a bytostem strojům podobným. Je pak celkem pochopitelné, že povstalci necítí vůči svým protivníkům respekt, neboť vůči stroji si člověk skutečný respekt nevytvoří. Západní vojáci obdobně nemají kvůli moderní technice příležitost poznat své nepřátele jako lidi, třeba i v jejich smrti. James Der Derian (*Der Derian, 2000, s. 773*) varuje, že postmoderní válčení (řeceno jeho slovy „*virtuous war*“) má nepřekonatelnou moc odsunout smrt, držet ji mimo dohled a mimo mysl. Jak potom mají vojáci vnímat rozdíl mezi skutečnými lidmi na monitoru počítače a postavami z počítačových her a vojenských simulací? A dokážou ještě samotnou válku vnímat jinak než jako válečnou hru? Der Derian (*Der Derian, 1992, s. 183*) uvádí příklad velitele spojeneckých sil ve válce v Perském zálivu generála Schwarzkopfa, který si před válkou získal reputaci vynikajícího řešitele válečných simulací a který ukázal v televizním rozhovoru, jak obtížné je uvědomit si rozdíl mezi válkou a hrou. Schwarzkopf se bránil tomu, že by vojenskou operaci považoval za pouhou hru, slovy: „*Dochází tu ke ztrátám na lidských životech, a tak v této fázi hry [sic!] není u nikoho čas na lehkovážnost.*“

Etolog Konrad Lorenz (*Lorenz, 2003*) napsal, že každý živočich má instinkt, jenž zabraňuje zabíjení členů téhož druhu. Rovněž v lidech takový instinkt je a díky němu existují určité zábrany proti zabíjení. Ty jsou velmi znatelné, pokud jde o boj holýma rukama. Vojenské technologie se snaží tento instinkt překonat. Oddalování smrti z pohledu Evropanů začalo v pozdním středověku, kdy angličtí lučištníci vyřadili masy francouzských rytířů. Řeceno slovy Ralpa Peterse: „*Zatímco to umožnilo vznik disciplinovaných armád, jak je známe, tak to také z války vyloučilo jakýkoliv individuální biologický imperativ.*“ (*Peters, 1996, s. 102.*) Další vývoj zbraní vedl tento trend ještě dál až do současnosti, kdy nejenže přirozený instinkt nemůže fungovat, nemůže fungovat ale ani jakákoli jiná zábrana. Moderní technologicky vyspělé armády učí své vojáky jak zabít efektivně a oni tak činí. Jsou si však přitom schopni uvědomovat zodpovědnost za to, co dělají, důsledky svého zabíjení?

Zabíjení bez odpovědnosti je však pouze jedním z problémů válčení podle RMA. Dalším aspektem je, že moderní technologie udržují vojáka mimo nebezpečí. „*Tím, že už více sám neriskuje, není od něj již nadále požadováno, aby prokázal odvahu*“ (*Coker, 2007, s. 120*). Malé války nejsou asymetrické kvůli nesrovnatelnosti silně vyzbrojených pravidelných sil a nepravidelných gerilových jednotek, ale kvůli rozdílným možnostem prokázat odvahu. Geriloví bojovníci, jejichž život je v neustálém ohrožení, kteří žijí ve skutečné válce, mohou sotva respektovat své nepřátele skryté za monitorem někdy i tisíce kilometrů daleko. A moderní vojáci pak nebudou schopni porozumět svým domorodým nepřítelům. Nebudou schopni se vcítit do svých nepřátel, varuje Christopher Coker (*Coker, 2007, s. 120*).

Nedostatek empatie a porozumění vůči nepřítelům neodvratně vede k rigidnímu naplňování vojenských doktrín. Coker (*Coker, 2004*) poznamenává, že vojáci jsou již dnes závislí na počítačových simulacích. Simulace nejsou však schopny pokrýt každou eventualitu. Jak učí Clausewitz, válka je střetem s živou silou a „*ne působení živé síly na nějakou mrtvou hmotu*“. Proto taktika a strategie se musejí neustále přizpůsobovat měnící se situaci. Navíc „*válka je oblast nejistoty... Zde se tedy vyžaduje přesný a pronikavý rozum, aby se citlivostí jeho úsudku vyhmátla pravda... rozum, kterému ani v této zvýšené temnotě nechybějí stopy vnitřního světla, jež ho dovedou k pravdě*“ (*Clausewitz, 1959, s. 51–52*). Teorie sama nemůže nikdy podchytit všechny překážky (*frikce*), které se objevují ve válce.

Proto žádná slepá následování teorie a plánů nemůže válku vyhrát. „*Vzájemné působení se svou povahou vzpírá jakékoli plánovitosti*“ (Clausewitz, 1959, s. 90).

Geriloví bojovníci se pravděpodobně nemohou poměřovat svými schopnostmi s dobře vycvičenými profesionálními vojáky. Jejich výhodou však je, že nejsou vázáni žádnou rigidní doktrínou. Mohou či, lépe řečeno, musejí se vždy snadno přizpůsobit novým okolnostem. Brazílský revolucionář Carlos Marighella popisuje ve svém *Minimanuálu městské gerily* (Marighella, 1969) gerilového bojovníka jako toho, kdo je nucen být proti technické a početní přesile vládních ozbrojených složek imaginativní, kreativní, iniciativní, mobilní, flexibilní a přizpůsobivý – „*kvality, bez nichž by pro něj bylo nemožné zvládnout svou roli revolucionáře*“. Ilustrativní je i chování afghánských bojovníků. Ozbrojenci Tálibánu byli na počátku operace Trvalá svoboda považováni za snadný terč pro přesně naváděnou municí. Během prvních dní náletů naváděných speciálními jednotkami však začala americká komanda hlásit, že vozy Tálibánu začaly být zamazávány blátem kvůli zamaskování (Biddle, 2007, s. 277). Lidé vždy dokážou změnit své operační chování rychleji než stroje a vojáci využívající současnou RMA se stávají strojům velmi podobní. Ve srovnání se svými domorodými protivníky udržují západní vojáci jen velmi těžce „*intuitivní porozumění válce*“ (Cohen, 1996, s. 49), jak poznamenal Eliot Cohen.

Nejde však jen o to, jak zvítězit ve válce. Moderní způsob válčení činí obtížnou i cestu k mírové dohodě. Podle Hegela může být rozpor mezi pánem a rabem překonán, pouze pokud se budou navzájem uznávat. Protivníci, kteří se nedokážou navzájem vnímat jako lidské bytosti, mohou jen obtížně nalézt vzájemnou důvěru, jež by umožnila mírovou dohodu. U nepravidelných povstaleckých sil nemívá centrální velení absolutní kontrolu nad svými polními veliteli, a proto není možné vytvořit smysluplnou mírovou dohodu bez jejich zapojení. Thomas Goltz (Goltz, 1998, s. 151) uvádí příklad polního velitele ve válce v Náhorním Karabachu, který byl ochoten důvěřovat pouze takovému příměří, které sám dojednal s velitelem na protější straně fronty, jehož osobně znal. Jakékoli jiné dohody pro něj byly nedůvěryhodné, a proto i bezpředmětné. Budování důvěry (tzv. *Confident-building measures*) bývá obvykle považováno za nutnou a jednu z nejobtížněji dosažitelných prekvizit úspěšného mírového jednání (Baird, 1999). Jak je však možné vybudovat důvěru, když bojovníci jedné strany nedokážou vnímat své nepřátele ani jako lidi, natožpak jako sobě rovné válečníky?

S humanizací konfliktního prostoru má svou zkušenost britská armáda. Velmi brzy po dobytí irácké Basry stáhli Britové z města své těžké obrněnce a vojáci v ulicích patrolovali bez příleb a neprůstřelných vest. Není tak ani náhodou, že Britové neprohráli v Severním Irsku. Jedním z důvodů bylo, že britská armáda dosahovala větších ztrát, než kolik jich působila. Svou mírněností a vytrvalostí Britové nezablokovali cestu k mírovému jednání (Lind, 2004). Britský příklad ukazuje, jak významné je pro navození důvěry, která je nutná k mírovému jednání, uvědomit si protivníkovo lidství. Oprávněně se tak může zdát, že RMA je slepou uličkou při hledání řešení malých válek. Jak ale William S. Lind s nadsázkou poznamenává: „*Fakt, že žádný stát v nedávné době nezvítězil nad nestátním nepřítelem, nám připomíná, že Clio, božská patronka historie, má smysl pro humor; učí nás, že ne všechny problémy mají řešení.*“ (Lind, 2004, s. 15.)

Indigenizace války

Může se to zdát paradoxní, ale v protipovstaleckém boji mohou být méně sofistikované armády úspěšnější než ty vyspělé, neboť nedostatek zdrojů je nutí bojovat na stejné úrovni, jako jsou povstalci. Ian F. W. Beckett cituje Charlese Callwella, který již v roce 1887 napsal, že v malých válkách to vždy je ta „*disciplinovanější armáda, která má za povinnost přizpůsobit se metodám protivníka, který je na nesmírně nižší úrovni vzděláním i výzbrojí*“ (Charles Callwell, citováno dle Beckett, 2005, s. 17).

Bylo by ale naivní se domnívat, že se západní armády mohou z procesu RMA stáhnout. Války, které postmoderní Západ vede a pravděpodobně jej i v budoucnu čekají, a hodno-

ty, jež zastává, mu nedovolí návrat k brutálnímu a primitivnímu vedení válek muže proti muži. Cestou, při níž postmoderní společnosti mohou chránit své vojáky využíváním současné RMA a přitom neztrácet lidský prvek na své straně „fronty“, je indigenizace války neboli posilování a stále výraznější angažování domorodých sil. V afghánském případě se zdá, že si politici tuto nutnost uvědomují. Indigenizace je vnímána jako základní aspekt úspěšného boje proti povstalcům (viz *Gompert – Gordon, 2008*). Pouhé doplnění početního stavu z místních zdrojů však ani zdaleka není hlavním důvodem výcviku místních jednotek. Ve studii korporace RAND o protipovstaleckém boji v Afghánistánu napsal Seth Jones (*Jones, 2008, s. 10*), že provádění protipovstaleckých opatření není pouze záležitostí přizpůsobení organizačních struktur západních armád nekonvenčnímu boji. „*Vyžaduje to pochopit podstatu místního konfliktu*“, a proto je nutné vytvořit schopnosti místních aktérů pro vedení boje a zapojit je do efektivní protipovstalecké kampaně. Domorodí bojovníci jsou schopni doplnit západní armády o to, co jim moderní technologie berou – o osobní přístup, o schopnost vcítit se do postavení nepřítele a u povstalců si mohou vydobýt uznání.

Afghánská armáda se již několik let účastní bojů po boku západních vojáků. V současnosti dosahuje počtu 94 tisíc mužů (stav v říjnu 2009). Ve své strategii vůči Afghánistánu, kterou prezident Barack Obama přednesl před kongresem 27. března 2009, je dána budování afghánských sil jasná priorita. Do roku 2011 by měla afghánská armáda dosáhnout počtu 134 tisíc mužů. Obama apeluje také na to, aby již nyní „*každá americká jednotka spolupracovala s afghánskou jednotkou*“ (*Obama, 2009*). To by mohla být cesta správným směrem právě proto, že západní armády obtíženy odcizujícími technologiemi samy o sobě nemohou být řešením v protipovstalecké válce. Možná, že ani afghánská armáda nenajde cestu k úplné porážce Tálibánu, bude však schopnější své soupeře respektovat jako válečníky a sama si respekt získat. Důsledkem toho by i mírová dohoda s částí Tálibánu nemusela být zcela nemožná, což je také součástí nové americké strategie.

* * *

Malé války nejsou pouze střety, v nichž ti, co nemají, přepadávají ty, co mají. Kdyby asymetrie malých válek spočívala pouze v tom, že slabší útočí na silnějšího, sotva by se mohlo stát, že velmoci byly od roku 1945 neúspěšné v téměř čtyřiceti procentech vojenských operací proti slabším soupeřům (*Sullivan, 2007*). Asymetrií je však v malých válkách hodně. Jednou z asymetrií je, že pro domorodé povstalce je malá válka totální, zatímco vnější mocnosti jsou vždy ve svém úsilí limitovány (*Cassidy, 2002*). Další asymetrií je, že zatímco cílem stálých armád je porazit povstalce vojensky, ambicí gerily je postupně podkopat politickou vůli svého silnějšího soupeře, aby ve válce pokračoval (*Mack, 1975*). Povstalci vítězí tehdy, dovedou-li trpělivě po dlouhou dobu uštědřovat silnějšímu protivníkovi drobné rány. Vracejí-li se po dlouhou dobu z války, na níž se nezdá nic vzneseného, rakve s mrtvými vojáky, ani sebesilnějšímu státu nakonec nezbude nic než kapitulace. Dokáže-li však armáda aktivně potírat odpor vzbouřenců a rázně nad nimi demonstrovat svou moc, je malá válka vyhraná. RMA má potenciál sehrát významnou úlohu v obou těchto aspektech. V prvním pozitivní a ve druhém negativní pro vojenské velmoci, které ji využívají.

Díky procesu robotizace jsou živí vojáci stále více chráněni před nebezpečími, jaké válka přináší. Zmírňuje se tak ono podkopávání politické vůle ve válce pokračovat. Tím, že moderní technologie drží zabíjení „*mimo dohled a mimo mysl*“ (*Der Derian, 2000, s. 773*), zároveň zabraňuje tomu, aby se vojáci odcizovali společnosti, která je do války vyslala. Avšak stejné faktory, které zabraňují odcizování vlastní společnosti, vedou vojáky k odcizení válce a nepříteli. Clausewitz hovoří o válce jako o zaměstnání, jež je zcela odlišné a oddělené od ostatních činností, kterými se zaměstnává lidský život (*Clausewitz, 1959, s. 139*). RMA však dělá ze značného množství válečníků obyčejné zaměstnance, kteří rá-

no přijdou do své kanceláře například na okraji Las Vegas, aby se z ní odpoledne vrátili v klidu domů. A to se týká vojáků, na nichž závisí značný podíl bojových akcí, operátorů bezpilotních letounů. V menší míře je však odcizováním postižena většina nasazených vojáků. Toto odcizování pak vede nejen k tomu, že se dokážou jen velmi těžko vcítit do myšlení svých protivníků, a tak včas a vhodně reagovat na změny v jejich taktice, ale také to zabraňuje vytvoření vzájemného respektu, díky němuž by bylo možné uvažovat o důvěryhodných mírových jednáních.

Přesto malé války nabízejí možnost, jak neopustit RMA a přitom nepodléhat důsledkům odcizení. Tou cestu je indigenizace války neboli zapojení místních jednotek do protipovstalecké kampaně. Domorodí bojovníci jsou schopni doplnit západní armády o osobní přístup a o schopnost vcítit se do postavení nepřítele a u povstalců si mohou vydobýt uznání.

¹ Například podle studie Iana F. W. Becketta (Beckett, 2005, s. 1) britská armáda dosahovala ztrát v boji v každém roce mezi lety 1945 a 1997, vyjma roku 1968. Přitom britská armáda se konvenčního boje účastnila pouze 35 měsíců v korejské válce, deset dní v Suez, dvacet pět dní při pozemním tažení na Falklandách a při stohodinové operaci v Perském zálivu. Veškerá další bojová aktivita připadá na různé podoby malých válek a obdobně tomu je i u armád většiny ostatních velmocí.

² Zákazem kuší se údajně zabýval druhý lateránský koncil v roce 1139. Kuše byly považovány za příliš kruté neboli příliš účinné v bojích mezi křesťany. Podle Martina van Crevelda však pravým důvodem zákazu byl společenský status kuše a stejně tak i luku. Tyto zbraně byly levné a přístupné každému. Nemohly proto sloužit jako symbol společenského postavení, tak jako tomu bylo u vojenské zbroje (van Creveld, 1991, s. 81–82).

³ Citát je převzat z rozhlasového zpracování díla Williama Shakespeara Král Jindřich V. (překladatel Břetislav Hodek).

⁴ Diskuzi, zabývající se vztahem vzdušných a pozemních sil po Kosovu, reflektují články autorů Daniela L. Bymana a Mathewa C. Waxmana (Byman – Waxman, 2000) a Charlese J. Dunlapa (Dunlap, 2001).

⁵ Pojem asymetrický konflikt byl uveden v práci The Concept of Power and Its Uses in Explaining Asymmetric Conflict od Andrewa Macka (Mack, 1974).

⁶ Definice ozbrojeného konfliktu podle Arbeitsgemeinschaftskriegsursachenforschung (AKUF, Universität Hamburg): Válka je konflikt alespoň mezi dvěma stranami, jehož alespoň jednou stranou je stát (vláda), ozbrojené akce stran konfliktu řídit centrální velení a ozbrojené násilí vykazuje jistou kontinuitu. A podle Uppsala Conflict Data Program (UCDP, Uppsala University): Ozbrojený konflikt se vyznačuje používáním násilí, jež má alespoň 25 obětí na životech, přinejmenším jednou ze stran je vláda státu a mezi stranami existuje spor o vládu nebo o území.

Literatura

- AKUF / FKRE (2008): Aktuelle Kriege und bewaffnete Konflikte (2007). Hamburg: Universität Hamburg, 2008, http://www.sozialwiss.uni-hamburg.de/publish/Ipw/Akuf/kriege_aktuell.htm
- Aristoteles (1998): Politika. Praha: Nakladatelství Petr Rezek, 1998.
- Baird, Anthony (1999): An Atmosphere of Reconciliation: A Theory of Resolving Ethnic Conflicts Based on the Transcaucasian Conflicts. Online Journal of Peace and Conflict Resolution, No. 2–4 (1999), http://www.trinstitute.org/ojpcr/2_4baird.htm (přístup: 31. 3. 2007).
- Beaumont, Roger (1995): Small Wars: Definitions and Dimensions. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 541 (1995), No. 1, s. 20–35.
- Beckett, Ian F. W. (2005): Insurgency in Iraq: A Historical Perspective. Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2005.
- Biddle, Stephen (2007): Iraq, Afghanistan, and American Military Transformation. In: Baylis, John – Wirtz, James – Cohen, Eliot – Gray, Colin S. (eds.): Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 275–294.
- Byman, Daniel L. – Waxman, Matthew C. (2000): Kosovo and the Great Air Power Debate. International Security, Vol. 24 (2000), No. 4, s. 5–38.
- Cassidy, Robert M. (2002): Why Great Powers Fight Small Wars Badly. Military Review, Vol. 82 (2002), No. 5, s. 41–53.
- Clausewitz, Carl von (1959): O válce. Praha: Naše vojsko, 1959.
- Cohen, Eliot A. (1996): A revolution in warfare. Foreign Affairs, Vol. 75 (1996), No. 2, s. 37–54.
- Cohen, Eliot A. (1984): Constraints on America's Conduct of Small Wars. International Security, Vol. 9 (Autumn 1984), No. 2, s. 151–181.
- Cohen, Eliot A. (2007): Technology and Warfare. In: Baylis, John – Wirtz, James – Cohen, Eliot – Gray, Colin S. (eds.): Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 141–159.

- Coker, Christopher (2008): *Ethics and war in the 21st century*. London: Routledge, 2008.
- Coker, Christopher (2004): *Is there a western way of warfare?* Oslo: Institutt for Forsvarsstudier, 2004.
- Coker, Christopher (2007): *The warrior ethos: military culture and the war on terror*. London – New York: Routledge, 2007.
- Coker, Christopher (2002): *Waging war without warriors?: The changing culture of military conflict*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2002.
- Cooper, Jeffrey R. (1994): *Another View of the Revolution in Military Affairs*. Carlisle Barrack, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 1994.
- DAPRA (2007): *Defense Advanced Research Projects Agency Strategic Plan*. Arlington: DAPRA, 2007.
- Der Derian, James (1992): *Antidiplomacy*. Cambridge, MA: Blackwell, 1992.
- Der Derian, James (2000): *Virtuous war/virtual theory*. *International Affairs*, Vol. 76 (2000), No. 4, s. 771–788.
- Dunlap, Charles J. (2001): *Special operations forces after Kosovo*. *Joint Force Quarterly*, Vol. 28 (2001), No. 7.
- Garland, Yvon (2005): *Člověk a válka*. In: Vernant, Jean-Pierre (ed.): *Řecký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 2005.
- Goltz, Thomas (1998): *Azerbaijan Diary: A Rogue Reporter's Adventures in an Oil-Rich, War-Torn, Post-Soviet republic*. Armonk: M. E. Sharpe Inc., 1998.
- Gompert, David C. – Gordon, John (2008): *War by other means*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2008.
- Gray, Colin S. (1999): *Modern strategy*. New York: Oxford University Press, 1999.
- Hammes, Thomas X. (2006): *The Sling and The Stone: On war in the 21st century*. St. Paul: Zenith Press, 2006.
- Hammes, Thomas X. (2005): *War evolves into the fourth generation*. *Contemporary Security Policy*, Vol. 26 (2005), No. 2, s. 189–221.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1960): *Fenomenologie ducha*. Praha: Československá akademie věd, 1960.
- Howard, Michael (1997): *Válka v evropské historii*. Brno: Barrister & Principal, 1997.
- Chapman, Gary (2003): *An Introduction to the Revolution in Military Affairs*. 15th Amaldi Conference on Problems in Global Security, Helsinki, 2003, <http://www.lincci.it/raaporti/amaldi/papers/xv-chapman.pdf>
- Ignatieff, Michael (2000): *Virtual war: Kosovo and beyond*. London: Chatto & Windus, 2000.
- Jones, Seth G. (2008): *Counterinsurgency in Afghanistan: RAND Counterinsurgency Study – Volume 4*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2008.
- Kilcullen, David (2006): *Counter-insurgency redux*. *Survival*, Vol. 48 (2006), No. 4, s. 111–130.
- Lind, William S. (2004): *Understanding Fourth Generation War*. *Military Review*, Vol. 84 (2004), No. 5, s. 12–16.
- Lorenz, Konrad (2003): *Takzvané zlo*. Praha: Academia, 2003.
- Luttwak, Edward N. (1999): *Give war a chance*. *Foreign Affairs*, Vol. 78 (1999), No. 4, s. 36–44.
- Luttwak, Edward N. (1995): *Toward Post-Heroic Warfare*. *Foreign Affairs*, Vol. 74 (1995), No. 3, s. 114.
- Mack, Andrew (1974): *The Concept of Power and Its Uses in Explaining Asymmetric Conflict*. London: Richardson Institute for Conflict and Peace Research, 1974.
- Mack, Andrew (1975): *Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict*. *World Politics: A Quarterly Journal of International Relations*, Vol. 27 (1975), No. 2, s. 175–200.
- Maoz, Zeev (2004): *The Revolution in Military Affairs and the Middle East: If this is a Revolution, then we are the Counterrevolutionists*. Discussion Paper, May 2004.
- Marighella, Carlos (1969): *Minimanual of the Urban Guerrilla*. Marighella Internet Archive, 1969.
- Marx, Karel (1954): *Kapitál*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1954.
- Metz, Steven – Kievit, James (1995): *Strategy and the Revolution in Military Affairs: From Theory to Policy*. Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 1995.
- Metz, Steven – Kievit, James (1994): *The Revolution in Military Affairs and Conflict Short of War*. Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 1994.
- Metz, Steven – Millen, Raymond (2004): *Insurgency and Counterinsurgency in the 21st Century: Reconceptualizing Threat and Response*. Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2004.
- Møller, Bjørn (2002): *The revolution in military affairs: myth or reality?* Copenhagen: Copenhagen Peace Research Institute, 2002.
- Mueller, John E. (1980): *The Search for the 'Breaking Point' in Vietnam: The Statistics of a Deadly Quarrel*. *International Studies Quarterly*, Vol. 24 (1980), No. 4, s. 497–519.
- Nietzsche, Friedrich (1995): *Tak pravil Zarathustra*. Olomouc: Votobia, 1995.
- Obama, Barack (2009): *Obama's Strategy for Afghanistan and Pakistan, March 2009*. Washington, D.C.: Council on Foreign Relations, 2009, <http://www.cfr.org/publication/18952/>
- Ogarkov, Nikolaj Vasiljevič (1982): *Vsegda v gotovnosti k zashchite otechestva*. Moskva: Voenizdat, 1982. [Огарков, Николай Васильевич (1982): *Всегда в готовности к защите отечества*. Москва: Воениздат, 1982.]
- Patočka, Jan (1990): *Kaciřské eseje o filosofii dějin*. Praha: Academia, 1990.
- Peters, Ralph (1996): *A Revolution in Military Ethics? Parameters*, Vol. 26 (1996), s. 102–108.
- Reischauer, Edwin O. – Craig, Albert M. (2000): *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000.
- Rosen, Steven (1972): *War power and the willingness to suffer*. In: Russet, Bruce M. (ed.): *Peace, war, and numbers*. Beverly Hills: SAGE, 1972, s. 167–183.
- Rumsfeld, Donald H. (2002): *Transforming the military*. *Foreign Affairs*, Vol. 81 (2002), No. 3, s. 20–32.
- Shultz, Richard (1978): *Breaking the Will of the Enemy During the Vietnam War: The Operationalization of the Cost-Benefit Model of Counterinsurgency Warfare*. *Journal of Peace Research*, Vol. 15 (1978), No. 2, s. 109–129.

KONZULTACE: VÁLKA BEZ VÁLEČNÍKŮ?

- Schnaubelt, Christopher M. (2007): Whither the RMA? Parameters, Vol. 37 (Autumn 2007), No. 3.
- Singer, Peter W. (2009): Wired for war: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century. New York: Penguin Press, 2009.
- Sullivan, Patricia L. (2007): War aims and war outcomes: why powerful states lose limited wars. Journal of Conflict Resolution, Vol. 51 (2007), No. 3, s. 496–524.
- Tolstoj, Lev Nikolajevič (2005): Vojna a mír. II. část. Praha: Baronet, 2005.
- Uppsala Conflict Data Program (2008): UCDP Database. Uppsala: Uppsala University, 2008, <http://www.ucdp.uu.se/database>
- Urban, Jan (1996): Všem sráčům navzdory. Praha: G plus G, 1996.
- Van Atta, Richard H. – Lippitz, Michael J. – Lupo, Jasper C. – Mahoney, Rob – Nunn, Jack H. (2003): Transformation and Transition: DARPA's Role in Fostering an Emerging Revolution in Military Affairs. Volume 1 – Overall Assessment. Alexandria, VA: Institute for Defense Analyses, 2003.
- Van Creveld, Martin (2001): Men, Women and War. London: Cassell, 2001.
- Van Creveld, Martin (2000): The art of war: war and military thought. London: Cassell, 2000.
- Van Creveld, Martin (2008): The Culture of War. New York – Newbury: Presidio Press – Ballantine Books, 2008.
- Van Creveld, Martin (1991): The Transformation of War. New York – London, etc.: Free Press, 1991.
- Wolf, Charles (1968): Controlling Small Wars. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 1968.

Poznámka

Bez podpory a pomoci Vítky Stříteckého by tento článek nevznikl, a proto v první řadě jemu patří autorův dík. Dále autor děkuje všem recenzentům a redakci časopisu za jejich úsilí, které výrazně přispělo ke zvýšení kvality tohoto článku.